

Infants de la guerra

Andreu Sotorra

Viola Ardone

EL TREN DELS NENS

Viola Ardone. «El tren dels nens (Il treno dei bambini)». Il·lustració de la coberta: Tomsichova Tatyana. Traducció al català: Alba Dedeu. Traducció a l'espanyol: María Borri. Pàgs. 210. Col·lecció Clàssica. Editorial Columna / Seix Barral - Grup Planeta. També en suport e-book. Barcelona, 2020. A partir de 15 anys.

Dues notícies de Memòria Històrica se'm creuen amb la lectura d'aquesta novel·la, un èxit de lectura consolidat en italià, de Viola Ardone (Nàpols, 1974), la primera que es tradueix al català de l'autora, que exerceix actualment de professora d'institut de llatí i italià.

Una de les dues notícies parla de Ruth von Wild (Barcelona, 1912 - Thun, Berna, Suïssa, 1983), una activista suïssa dels anys trenta, nascuda a Barcelona, on es va formar inicialment perquè el seu pare treballava d'enginyer a la Central Catalana d'Electricitat, mestra entre els anys 1933 i 1936 a l'Escola Suïssa barcelonina i voluntària del Comitè Suís d'Ajuda als Nens d'Espanya que va contribuir que molts d'ells es poguessin retrobar amb les seves famílies acabada la Guerra Civil.

Ruth von Wild va crear, com va fer Elisabeth Eidenbenz (Zuric, 1913 - 2011) amb les mares de la Maternitat d'Elna, una colònia a Château du Lac, a Sijan (Occitània, Aude) on va acollir 150 infants refugiats de famílies republicanes. Tant Elisabeth com Ruth, que van mantenir relació a l'època i també posteriorment, s'havien format com a joves voluntàries en l'organisme del Servei Civil Internacional i les dues van dedicar la seva vida a aquesta labor humanitària.

L'altra notícia és la que parla d'un soldat nord-americà de la divisió 85 de l'exèrcit dels EUA a la Segona Guerra Mundial, Martin Adler, que ara té 96 anys, i que des de l'estat de Florida ha volgut conèixer els infants italians que va estar a punt de matar el 1944 en una acció contra l'ocupació nazi en una granja de Monterenzio, als Apenins, prop de Bolonya. Quan estava a punt de prémer el gallet perquè es movia una panera enorme de vímet, estant segurs que hi havia nazis a dins, van sentir una veu d'una mare que deia que no desapareixin, que hi havia infants que hi jugaven. El soldat i un company seu van veure aparèixer en Bruno, la Mafalda i la Giuliana. Tenien entre 3 i 6 anys. Els soldats es van fer una foto amb ells. I ara, gràcies a aquella foto, han aconseguit retrobar-se, a través de diferents pistes per Internet.

Les dues notícies podrien formar part d'un dels capítols de la novel·la «El tren dels nens» de la napolitana Viola Ardone. En la seva història, una colla d'infants són enviats el 1946 al nord d'Itàlia, amb famílies d'acollida, perquè puguin estar més ben alimentats després de la pobresa en què han caigut arran de la Segona Guerra Mundial. Entremig, s'hi barreja la brama que, com que l'evacuació la coordinen la Unió de Dones Italianes i el Partit Comunista Italia, acabaran a Rússia i, posats a ser encara més fantasiosos, no en tornaran mai més.

El fet és que la brama no anava tan equivocada si tenim en compte que van ser molts els infants catalans i espanyols, uns anys abans, el 1939 que, anomenats ara Nens de la Guerra, van acabar refugiats a Rússia sense veure mai més els seus pares i va ser allí on van créixer i es van formar.

L'autora d'«El tren dels nens» s'empara en la mirada que fa el petit de set anys, Amerigo Speranza, confós per deixar casa seva, que no acaba d'entendre perquè el deixen marxar i que està convençut que la seva mare l'està abandonant. És amb aquest sentiment com es mou tot el relat, que fa un gir finalment per descobrir un Amerigo ja gran, violinista, que, gairebé recordant aquell petit Salvatore de «Cinema Paradiso», torna al poble per trobar-se amb els personatges, el paisatge, les cases, les olors i els records que un dia va deixar, o li van fer deixar sisplau per força, i que guardava amb alè d'infància quan era al costat de la seva mare, l'Antonietta, a qui finalment la veu d'Amerigo —o de Viola Ardone— s'adreça.

I com que som a Nàpols, l'autora aprofita per recuperar algunes de les expressions típiques del parlar napolità o algunes de les efemèrides que marquen la seva cultura: Els Quatre Dies de Nàpols, 27 - 30 de setembre del 1943, que recorda l'enfrontament de la població civil amb els nazis i el posterior alliberament de la ciutat; una cançó popular socialista, la «La lega»; uns versos de la «Marcia Reale», amb lletra i música de Giuseppe Gabetti; una cançó popular toscana que fa «Ninnaò, ninnaò, a qui daré aquest minyó... ninna, ninna, ninna, oh!»; o la Festa de la Befana, la de les bruixes velles que la nit del 5 al 6 de gener volen amb escobra per damunt de les cases i deixen llaminadures i regals. No cal dir que a la Festa Befana de l'època, organitzada pel Partit Comunista italià, les bruixes eren partisanses... comme il faut! «Oh bella, bella ciao, bella ciao, ciao, ciao!»

Enllaços d'interès

(per visionar-los, cal descarregar abans el PDF de la crítica)

Booktrailer de «Il treno dei bambini»:

<https://youtu.be/HGAHrqO00x8>

Col·loqui amb l'autora Viola Ardone sobre la novel·la «Il treno dei bambini» a la Biblioteca Cívica Vila Amoretti de Torí:

<https://youtu.be/o1hJkzh3XTQ>
